

ORTAOKUL ÖĞRENCİLERİNİN GÜVENLİ İNTERNET KULLANIM DURUMLARININ BELİRLENMESİ

Abdulkadir Beder

Milli Eğitim Bakanlığı

Dr. Ertuğrul Ergün

Afyon Kocatepe Üniversitesi

Özet

Toplumsal her kesiminden insanın, özellikle de çocukların internet kullanımındaki artış, internetin ne derece güvenli kullandığı sorusunun önemini artırmıştır. Yapılan bu çalışmada, ortaokul öğrencilerinin güvenli internet kullanım durumlarının belirlenmesi amaçlanmıştır. Araştırmada öğrencilerin karşılaştıkları durumlar karşısında ne derece doğru bir davranış gösterme eğiliminde olduğunun tespit edilmesi amaçlanmaktadır. Araştırmanın örneklemini, Afyonkarahisar İli Merkezinde bulunan farklı sosyo-ekonomik düzeye sahip, biri özel, beş ortaokulda 2014-2015 Öğretim Yılı Güz döneminde 5, 6, 7 ve 8. sınıfta öğrenim gören 255'i (%50,7) kız, 248'i (49,3) erkek olmak üzere toplam 503 ortaokul öğrencisi oluşturmuştur. Araştırma tarama modeli ile gerçekleştirilmiştir. Öğrencilerden veri toplanması aşamasında video destekli anket çalışması uygulanmıştır. Öğrencilerin internet kullanırken karşılaşılabilecekleri durumlar senaryo haline getirilmiş ve bu araştırma için hazırlanan çizimlerle videolar oluşturulmuştur. Araştırmada elde edilen veriler frekans, yüzdelik, aritmetik ortalama, standart sapma, tek yönlü varyans analizi testi (ANOVA) ve t-testine dayalı olarak analiz edilmiştir. Araştırma sonuçlarına göre, öğrencilerin güvenli internet kullanımı ile ilgili bilinç düzeyi genel olarak yüksek çıkmıştır. Kız öğrencilerin erkek öğrencilere göre daha bilinçli hareket ettikleri görülmüştür. 8. sınıf öğrencilerinin bilinç düzeyinin, 6. sınıf öğrencilerine göre daha düşük olduğu tespit edilmiştir. Öğrencilerin “Telif Hakkı İhlali” ve “Sorun Olabilecek Paylaşımlar” ile ilgili bilinç seviyelerinin düşük olduğu, “Yazılımsal Tehditler” ile ilgili kararsız kaldığı durumlar belirlenmiştir. Ortaokullardaki tüm öğrencilerimizin bilinç seviyelerinin daha yüksek çıkması için, bu araştırmanın sonuçları doğrultusunda çocuklara güvenli internet kullanımı ile ilgili bilinçlendirmeye yönelik eğitsel çalışmalar planlanmalı ve yapılmalıdır.

Anahtar Sözcükler

Bilinçli internet kullanımı, Çevrimiçi güvenlik, Çevrimiçi riskler, Çocukların güvenliği, Güvenli internet kullanımı.

ASSESSMENT OF SECONDARY SCHOOL STUDENTS' SAFE INTERNET USAGE

Abdülkadir Beder

Ministry of National Education

Dr. Ertugrul Ergun

Afyon Kocatepe University

Abstract

The increase of internet usage by people from all parts of society, especially children has increased the question of the importance of safe internet usage. In this study; it is aimed to determine the situation of safe internet usage among secondary school pupils, Sample of this study includes 503 secondary school pupils (255 girls, %50,7 and 248 boys, %49,3) who was studying in 5 schools (one private, 4 public schools) in the centre of Afyonkarahisar which have different socio-economic levels. The research was concluded in fall semester of 2014-2015 academic year. The research is based on survey model. During the data collection phase from pupils, video-assisted survey study is applied. The data obtained from this study is analyzed by using frequency, percentages, mean and standard deviation, one-way analysis of variance test (ANOVA) and t-test. According to the results of research; the usage of safe internet and the awareness of pupils are generally high. Girls were found to act more deliberately than boys. It is found that 8th grade pupils had lower awareness level than 6th grade pupils. It is determined that there are some non-conscious situations such as copyright infringement and sharing information and media which can cause problems. Also, pupils were found to be indecisive about some software threats. To have a higher level of consciousness among all secondary school pupils, according to the results of this research, educational activities which will raise awareness about safe internet usage should be planned and applied.

Keywords

Conscious use of Internet, Online risks, Online security, Safe internet usage, Safety of children.

GİRİŞ

Dünya ile birlikte Türkiye’de de yaygın bir şekilde kullanılmakta olan internet, kısa zaman içinde tüm dünyada kendi kültürünü oluşturmaktadır. İnternetin daha çok sayıda eve ulaşması ve internet kullanılan ortamların sayısının hızla çoğalması, kullanıcı kitlesinin internete erişimini yaygınlaştırmaktadır (Yüksel ve Baytemir, 2010).

İnternetin farklı kültürlerden, farklı toplumlara ulaşan ve tüm dünyayı saran kolay erişilebilir bir ağ olması, farklı yaş gruplarına ve birçok farklı amaca yönelik kullanılabilmesi interneti daha da çekici hale getirmiştir. Bunun yanında interneti kullanırken bilgisayar teknolojisinden aktif olarak yararlanılması ve gelişen son teknolojilerin bilgisayar ve internet teknolojilerine yönelik olması, internetin sunduğu hizmetleri bir hayli arttırmıştır (Çakır ve diğ., 2013).

Çocukların, yetişkinlere oranla kıyaslandığında; bilgisayar teknolojisini, özellikle de interneti daha yoğun bir şekilde kullandıkları görülmektedir (McCarty ve diğ., 2011).

İnternet, bilgi paylaşımında birçok kolaylık sağlamakla birlikte, bunun yanında kullanıcılar açısından endişe verici durumları da bulunmaktadır. Özellikle çocuklar açısından endişe verici durumların en başında, internet ortamı güvenlik riskleri ve internet ortamındaki bilgilerin gizliliği gelmektedir (Johnson ve diğ., 2012).

Günümüzde tamamen teknolojiden uzak bir çocukluk ve beraberinde ergenlik dönemi düşünülmemeyeceği gibi, teknoloji yönünden aşırı zengin bir çocukluk döneminin de gelişimsel sakıncaları olabilir (Akbulut 2013). İnternette %100 güvenli bir ortam veya %0 risk içeren bir ortamdaki bahsetmek oldukça zordur (Eminağaoğlu ve Gökşen, 2009).

Ebeveynler, internetin çocukları için yeni eğitim fırsatları sunan heyecan verici bir dünya olduklarını düşündükleri için ilk başta evlerinde internet bağlantısı olmasına sıcak bakmışlardır. Ancak çoğu ebeveyn, çocuklarının interneti ev ödevleri veya araştırma için kullanmadığını fark etmiştir. Bunun yerine, çocuklar arkadaşlarıyla anlık ileti gönderip alarak, çevrimiçi oyunlar oynayarak veya sohbet odalarında yabancılarla konuşarak saatler geçirmeye başlamıştır. İnternet bağlantılı bilgisayarları olan bu çocuk ya da gençlerin genellikle ne yaptıkları da denetim altında değildir. Bütün dünyada kabul gören yaklaşım, en iyi denetimin ailede gerçekleşeceği şeklindedir (Yalçın 2006). Başta anne-baba ve eğitimciler olmak üzere tüm duyarlı bireylerin, çocukları internet ortamındaki uygunsuz materyal ve tehlikelerden koruma konusunda belli ölçülerde sorumlulukları bulunmaktadır (Şendağ ve Odabaşı, 2006).

İnternetin artık yaşamımızın bir parçası olduğu gerçeğinden hareketle, genç nesilleri internet ortamından gelebilecek olası tehlikelerden koruyabilmek ve ilköğretim düzeyindeki öğrencilere bilinçli internet kullanımının eğitim süreci içerisinde öğretmenler ve aileleri aracılığıyla verilebilmesi için öğrencilerin internet kullanımlarına ilişkin değerlendirmelerinin ortaya konmasına ihtiyaç görülmektedir (Numanoğlu ve Bayır, 2012).

İnternetin güvenli bir şekilde kullanımına yeterli önem gösterilmemesi durumunda, günümüzde yapılan bir hata gelecek zamanda beklenmedik sıkıntılı durumlara neden olabilecektir. Bu durumda nasıl ki bir caddede karşıdan karşıya geçerken, bisiklet binerken, spor yaparken, araba sürerken bazı riskleri göz önünde bulunduruyorsak, interneti kullanırken de karşılaşılabilecek olumsuz durumlar da göz önünde bulundurulmalıdır (Donovan and Lehman, 2011). Öğrenciler, internette karşılaşılabilecek risklerin neler olabileceğini ve bu olası risk durumlarına karşı kullanabilecekleri mantıklı çözüm yollarını bilmelidir (Fodeman and Monroe, 2012).

Alikaşifoğlu'ya göre, internet ortamında oluşabilecek risklerden sakınabilmek için, çocuk ve ergenlerin gelişimlerini tamamlamadıkları göz önünde bulundurularak, internetin kullanım kuralları düzenlenmelidir (Alikaşifoğlu, 2012).

Çocuklarda İnternet Kullanımı

İnternet, kablo yoluyla veya kablosuz olarak, bazen bilgisayar protokollerini kullanan uydu bağlantılarını kullanarak, ağ araçlarını, güvenlik cihazlarını ve işletmelere internet sağlayıcılarını, bilgiye ulaşan ve bilgiyi paylaşan bireyleri birbirine bağlayan dünyadaki milyonlarca bilgisayarın toplanmasıdır (Smith, 2007).

Türkiye genelinde TÜİK tarafından 2013 yılı Nisan ayında gerçekleştirilen “Hanehalkı Bilişim Teknolojileri Kullanım Araştırması” ilk defa 06-15 yaş grubu çocukları da içerecek şekilde yapılmıştır. Araştırma sonuçlarına göre (TÜİK, 2015); Türkiye genelinde hanelerin %49.1’i evden İnternete erişim imkânına sahip olmuştur. 2013 yılı Nisan ayı itibarıyla 16-74 yaş grubu bireylerde internet kullanım oranı ise %48.9’dur. TÜİK’in 2013 yılı verileri incelendiğinde, internet kullanımının ve erişiminin 2007- 2013 yılları arasında artış gösterdiği tespit edilmiştir.

Avrupa Çevrimiçi Çocuklar Projesi kapsamında araştırmaya katılan 9- 16 yaş arasındaki çocuklar, interneti kullanmaya 10 yaş civarında başladıklarını belirtmiştir (ODTÜ, 2014). TÜİK (2013) tarafından yapılan araştırmada ise 06-15 yaş grubundaki çocukların internet kullanmaya başlama yaşı ortalama 9, 06-

10 yaş grubunda başlama yaşı ortalama 6, internet kullanan çocukların 11-15 yaş grubunda ise başlama yaşı 10'dur.

Mert'in (2010) öğrencilerin internet kullanımına ilişkin yapmış olduğu araştırmaya katılan 320 öğrencinin %89.2'si interneti bilgiye ulaşma amaçlı kullandıkları belirtirken, %20.1'i ders için bilgiye ulaşma ve oyun oynama amacıyla kullandıklarını belirtmişlerdir. Diğer amaçlarla birlikte "facebook" kullanım oranı ise % 51.9'dur.

Avrupa Çevrimiçi Çocuklar Projesi'nde araştırmaya katılan 9- 16 yaş çocukların günde 1- 1.5 saat internet kullandıklarını tespit edilmiştir. Çocuklar interneti en fazla okul işleri için (%92) kullandıklarını belirtmiş, öte yandan oyun oynamak için (%49), haberleri okumak ya da izlemek için (%40), eğlence - video klip izlemek (%59), müzik ya da film indirmek (%40) ve arkadaşları ile sosyal ağlarda paylaşımda bulunmak (%48)- için kullandıklarını da belirtmişlerdir. Tüm iletişim-tabanlı faaliyetler beraber incelenirse (anlık ileti göndermek, e-posta ve sosyal ağa bağlanmak), Türk çocukların Avrupa'daki diğer çocuklardan (yaklaşık %44'e %60) daha az bu faaliyetleri yaptığı görülmüştür. Ayrıca Türkiye'de çocukların %60'ı okulda internete bağlanırken, %51'i internet kafeleri kullanmakta olduğu tespit edilmiştir (ODTÜ, 2014).

Çocukların İnternet'de Karşılaşabilecekleri Riskler

İnternetin insanlığın en önemli buluşlarından birisi olması söz konusuysa, kullanımının hem olumlu, hem de olumsuz yanları söz konusudur. Olumsuz yanlarından en çok zarar görebilecek olanlarsa kullanım konusunda sağlıklı bilgisi olmayanlar ve çocuklardır (Oktik, 2013). Bilgiye kolay ve hızlı erişimin hem gerçek, hem de sanal ortamda beklenmedik riskleri barındırır (Arslan ve Cansever, 2013).

Bilgisayar güvenliği açısından karşılaşılabilecek muhtemel en sık görülen tehdit ve saldırılar şunlardır (Çakır ve Kesler, 2012):

- Virüsler, solucanlar, truva atları ve hacker saldırıları
- Paylaşım açılan zararlı dosyalar
- Phishing (olta) ve tuş kaydediciler
- Tarayıcı açıkları ve casus yazılımlar
- Sahte antivirüs yazılımlarının kullanılması
- Gizli bilgilerin üçüncü kişiler tarafından öğrenilmesi
- Transfer edilecek bilginin değiştirilip, değiştirilen gerçek dışı bilginin hedefe ulaştırılması.

Çocuklar ve gençlerin internet kullanımı esnasında karşılaşılabilecekleri sorunlar genel olarak aşağıdaki şekilde gruplanabilir (Canberk ve Sağiroğlu, 2007):

- Teknik zararlar; çocukların virüs bulaştırması, casus yazılımların girmesine müsaade etmesi. Bunun sonucu olarak var olan belge ve dosyaların kaybedilmesi ve bazı yazılım ayarlarının bozulması.
- Fiziksel, sosyal ve psikolojik zararları; aşırı oyun oynamak, dışarıda ya da okulda arkadaşlarıyla etkileşimde olmak yerine eve kapanmak ve şiddet içerikli oyunlar oynaması.
- Hayati zararlar; internet ortamında çocuklarımız, gençlerimiz ve hatta bilinçsiz kullanıcılar; beklenilmeyen ve istenilmeyen tehditlerle, tehlikelerle ve durumlarla karşı karşıya kalabilirler. Bunlar: Pornografik öge, düşmanlık, öfke ve şiddet ihtiva eden yasa dışı içeriğe internet üzerinde maruz kalabilme; çevrimiçi ortamlarda, kendilerini veya ailelerini tehlikeye atacak adres, kredi kartı numarası, evde o an kimin ya da kaç kişinin bulunduğu bilgisi gibi bilgileri üçüncü şahıslara, e-posta veya sohbet programları vasıtasıyla iletebilme; internet üzerinden ebeveynlerinin kredi kartı ile haber vermeden alışveriş yapabilme ve kendisinden yaşça büyük, kötü niyetli kişilerle ve suç örgütleri ile haberleşebilme gibi.

Şendağ ve Odabaşı'nın (2006) "İnternette Çocukları Bekleyen Olası Tehlikeleri" Dillner (2000) ve GNW'den (2001) aktardığına göre aşağıdaki gibi sıralanmaktadır:

- Çevrimiçi Yeni İnsanlarla Tanışma: Yeni biriyle tanışması sonucu kaçırılması ya da tacize uğraması sorunları doğabilmektedir.
- Gizliliğin Yitirilmesi: Çocuklar adres, telefon numarası, kimlik bilgileri gibi özel bilgileri yabancılara vererek kendilerini ve yakınlarını tehlikeye atabilmektedir.
- Çevrimiçi Kavgalar: Yazışmalarda kızdırabilecek, aşağılayıcı, alaycı, hakaret edici ifadeler sorunlara yol açabilmektedir.
- Uygun Olmayan Materyaller: Pornografik siteler, terör, silah ve madde kullanımını teşvik edici siteler çocuklar için kalıcı sorunlara sebep olabilmektedir.
- Çevrimiçi Arama, Okuma: Çocuklara arama yaptırmadan önce aranan anahtar kelimeler aile ya da öğretmen tarafından denenmelidir. Aksi durumda istenmedik içerikler görüntülenebilmektedir.
- İnsanları Tehlikeye Atma: Çeşitli yazılımlar kullanılarak aile bireylerinin ya da yakınlarının özel dosyalarını internet üzerinden gönderilmesi engellenmelidir.
- Silah ve madde kullanımı: Farkına varmadan oluşturulan silah teşvik yöntemi bilinçaltına yerleştirmeye sonuçlanabilir.
- Aşırmacılık ve Telif Hakları: Lisanssız yazılım kullanma ve bilgi aşırma internetin en yaygın sorunlarından biridir. Cezai bir yaptırımla

karşılaşmamak için 5846 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu hakkında çocuklar bilinçlendirilmelidir.

Güvenli İnternet Kullanımı İle İlgili Araştırmalar

Kırık (2014), araştırmasında aile ve çocuk iletişiminde internetin konumu tespit edilmeye yöneliktir. Bu amaç ile, aile ve çocuk ilişkini daha iyi algılayabilmek adına İstanbul ili Şişli ilçesinde yaşayan ve 0-6 yaş aralığında çocuğu olan ailelerle nitel bir araştırma gerçekleştirilmiştir. Araştırma sonucunda, katılımcıların yarısı çocukları internet ortamındayken onlarla ilgilenmediklerini ve kendi işlerine baktıklarını belirtmişlerdir. Ebeveynler, çocukları internetin zararlı etkilerinden korunma yollarında herhangi bir girişimlerinin bulunmadığını ifade etmişlerdir. Ancak filtre ve özel yazılımlar kullandığını belirten katılımcıların varlığı da azımsanacak derecede değildir. Çocuklarına internete girebileceği hiçbir araç almadığını aktaran ebeveynler de mevcuttur. Ebeveynler interneti bağımlılık yaratan, bireylere ve topluma zarar veren, bilgi ve enformasyon kaynağı, eğlendirici ve rahatlatıcı vb. bir araç olarak tanımlamışlardır.

Peker Demir (2014), araştırmasında internet aracılığı ile kişilik haklarına saldırıları incelenmiştir. İnternet ortamında kendini gerçek dünyadan daha rahat hisseden kişiler, gerek çeşitli yazılımlarla gerekse internetin başka yollarıyla kişilik haklarına saldırıda bulundukları belirlenmiştir. Her ne kadar ulusal veya uluslararası mevzuatlar internet ortamındaki ihlalleri ortadan kaldırmaya çalışsa da, söz konusu ihlallerin gerçekleşmesi için internet ortamında açıklar mevcut olduğu ve internetin dikkatli kullanımı belirtilmiştir.

Carvalho vd. (2013), internette güvenlik farkındalığı üzerine yapmış olduğu araştırmada, “Daha önce bilgi güvenliği ile ilgili eğitimi duydunuz mu veya aldınız mı?” sorusuna yaklaşık 690 çocuğun %96,5’i “hayır” cevabını vermiştir.

Yenilmez ve Seferoğlu (2013), araştırmada öğretmenlerin sanal zorbalık hakkındaki düşüncelerini belirlemek amacıyla Türkiye’nin çeşitli illerinde görev yapan gönüllü 583 öğretmene araştırmacılar tarafından geliştirilen bir anket uygulanmıştır. Bulgulara göre, öğretmenlerin sanal zorbalık hakkındaki görüşleri üzerinde okullarının bulunduğu ortamın sosyoekonomik düzeyi ve internet kullanım sıklıkları değişkenlerinin etkisi olduğu gözlenirken, cinsiyet ve internet kullanım süresi değişkenlerinin doğrudan bir etkisinin olmadığı gözlenmiştir.

Tekerek ve Tekerek (2013), ilköğretim ve lise öğrencilerinin bilgi ve bilgisayar güvenliği farkındalık düzeylerini incelediği araştırmada, Kahramanmaraş’ta öğrenim gören 2449 öğrenciye, geliştirilen bilgi güvenliği farkındalık ölçeği uygulanmış ve elde edilen veriler istatistik analiz programı kullanılarak değerlendirilmiştir. Elde edilen bulgularda, öğrencilerin güvenli şifre kullanımı, çevrimiçi güvenli iletişim, kötücül yazılım denetlemesi yapma, belge koruma,

kişisel bilgisayar güvenliği, güvenlik duvarı ve filtreleme yazılımları kullanımı, çevrimiçi arkadaş edinme ve internetin güvenli bir alan olup olmadığı konularında farkındalık düzeylerinin çok düşük çıkmıştır. Öğrencilerin, interneti sadece bir eğlence aracı olarak görmedikleri, izinsiz müzik ve program edinmenin yanlış olduğu, başkalarına ait alanlarda izinsiz işlem yapmanın sakıncalı olduğu, orijinal olmayan yazılım kullanımının sakıncalı olduğu, dosya paylaşım sitelerinin kullanımının etik olmadığı, sohbet odaları ve tanımadığı kişilerle iletişim kurmanın güvenli olmadığı, çevrim içi uygunsuz ortamlara girmenin sakıncalı olduğu konularında orta düzeyde bir farkındalık düzeyine sahip oldukları saptanmıştır. Aynı zamanda internet üzerinden bilerek yasadışı etkinlikler yapılmaması gerektiği konusunda öğrencilerin yüksek bir farkındalığa sahip olduğu belirlenmiştir.

Avrupa'nın 25 ülkesinde 2010 yılında gerçekleştirilen, Türkiye'nin de aralarında bulunduğu, riskli ve güvenli internet kullanımı ile ilgili Avrupa Çevrimiçi Çocuklar Projesi, 9-16 yaş arası 25.142 çocuk internet kullanıcısına ve ebeveyne, katmalı (tabakalı) örnekleme ve hassas içerikli sorular için kendi kendine doldurma metodu kullanılarak, anket yüz yüze uygulanmıştır. Ankette, incelenen çevrimiçi riskler: pornografi, zorbalık, cinsel içerikli mesaj almak, daha önce tanımadığı kişilerle iletişime geçmek, çevrimiçi görüştüğü kişilerle çevrimdışı görüşmek, kullanıcı tarafından oluşturulmuş potansiyel zararlı içerik ve kişisel bilgi istismarıdır. Projede elde edilen bulgular ise; Sosyal paylaşım sitesinde hesabı bulunan tüm çocukların üçte biri 13 yaş sınırının altında belirlenmiştir. Çocukların %42'si sosyal paylaşım sitesindeki kişisel bilgilerinin herkes tarafından görülebilir iken çocukların üçte biri bu bilgileri sadece arkadaşları ile paylaşmaktadır. Çocukların % 65'i kendilerini açıkça gösteren bir profil resmi kullanmaktadır ve % 59 profillerinin güvenlik ayarlarını nasıl değiştireceklerini bilmiyorlar. Çocukların %19'u adres bilgilerini, %8'i ise telefon numaralarını sosyal paylaşım sitesinde paylaşmaktadır. Türkiye'de çocukların yaklaşık %25'i internetin aşırı kullanımından kaynaklı bir veya daha fazla etmen belirtmişken, Avrupa çapında bu oran %33' dur. Türkiye'de çocukların yaklaşık %13'ü internette cinsel içerikli fotoğraf gördüğünü bildirmişken, Avrupa çapında bu oran yaklaşık olarak aynıdır. Türkiye'deki çocukların %3'ü internet aracılığı ile zorbalık gerçekleştiğini belirtmişken, Avrupa'daki çocukların %5'i internet aracılığı ile zorbalık gerçekleştiğini belirtmiştir. Türkiye'de, 9-16 yaş arasındaki çocukların %12'i cinsel içerikli mesaj aldığını, %4'ü de buna benzer mesaj yolladığını söylemişken, Avrupa genelinde çocukların %12'si cinsel içerikli mesaj aldığını, %3'ü de buna benzer mesaj yolladığını söylemiştir. Türkiye'de 9-16 yaş arasındaki çocukların %14'ü yüz yüze tanışmadığı kişilerle internette görüştüğünü, sadece %2'si bu kişilerle internet dışında da buluştuğunu belirtmişken, Avrupa çapındaki çocukların %25'i tanımadığı kişilerle ilk defa internette görüştüğünü, %6'sı ise bu kişilerle internet dışında da buluştuğunu belirtmiştir.

Çalışmanın Amacı

Bu çalışmanın amacı, internet kullanımıyla ilgili en riskli gruplardan biri olan ortaokul öğrencilerinin güvenli internet kullanım durumlarının belirlenmesidir. Bu çalışmada literatürde incelenen araştırmalardan farklı olarak, öğrencilerin izledikleri videolardaki çocukların hareketlerini değerlendirmeleri istenmiştir.

YÖNTEM

Araştırma Modeli

Bu çalışmada tarama modeli kullanılmıştır. Tarama araştırması, bir grubun seçilen özelliklerini belirlemek için verilerin toplanmasını amaçlar (Büyüköztürk ve diğ. 2008). Bu çalışmada ilköğretim kurumları ortaokul kademesindeki öğrencilerin internet ortamındaki güvenlik ile ilgili algıları belirlenmeye çalışılmıştır.

Araştırma Grubu

Araştırmanın evrenini Afyonkarahisar ilindeki ortaokul öğrencileri oluşturmaktadır. Afyonkarahisar ili merkeze bağlı farklı özellikler gösteren okullar gruplara ayrılmış ve her gruptan bir okul rasgele belirlenmiştir. Cinsiyet, sınıf ve okul değişkeni verilerinin dağılımları aşağıdaki Çizelge 1’de gösterilmektedir.

Çizelge 1. Cinsiyet, sınıf ve okul değişkeni verilerinin dağılımları

Demografik Özellikler	F	%
Cinsiyet		
Kadın	255	50.7
Erkek	248	49.3
Sınıf		
5	129	25.6
6	135	26.8
7	93	18.5
8	146	29.0
Okul		
Merkez Toki Yatılı Bölge Ortaokulu	67	13.3
Ataköy Ortaokulu	86	17.1
Hacı Ahmet Özsoy Ortaokulu	96	19.1
Özel Doğa Ortaokulu	67	13.3
Şemsettin Karahisari Ortaokulu	187	37.2

Veri Toplama Araçları ve Veri Toplama Süreci

Öğrencilerden veri toplanması aşamasında video destekli anket çalışması uygulanmıştır. Bu yapılan çalışma iki kısımdan oluşmakta olup, birinci kısımda öğrencilerden demografik bilgileri ve internet kullanım özelliklerini içeren soruları cevaplamaları istenmiştir.

Anketin ikinci kısmında ise öğrencilerden, güvenli internet ile ilgili oluşturulan yirmi bir adet kısa film senaryosundaki öğrencilerin davranışlarını değerlendirebilecekleri bölüme yer verilmiştir.

Araştırmada, öğrencilerin internet ortamında karşılaşabilecek güvenlik risklerine karşı sergileyebilecekleri doğru veya yanlış davranışlar, önce dünya çapında örnek taramaları yapılmış sonra senaryolar haline getirilmiştir. Senaryolar daha sonra uzman görüşüne sunulmuş ve gerekli görülen değişiklikler yapılmıştır. Senaryo içerik olarak incelendiğinde üç adet “Siber Zorbalık” ile ilgili (Senaryo-10, Senaryo-11, Senaryo-12), yedi adet “Sorun Olabilecek Paylaşımlar” ile ilgili (Senaryo-9, Senaryo-15, Senaryo-16, Senaryo-17, Senaryo-18, Senaryo-19, Senaryo-21), iki adet “Şifre ve Kullanıcı Adı Kolaylığı” ile ilgili (Senaryo-13, Senaryo-20), üç adet “Telif Hakkı İhlali” ile ilgili (Senaryo-1, Senaryo-2, Senaryo-14), iki adet “Tuzak E-posta” ile ilgili (Senaryo-3, Senaryo-4), bir adet “Yazılımsal Tehdit” içeren (Senaryo-5), bir adet “Sahtecilik ve Dolandırıcılık” ile alakalı (Senaryo-6) ve iki adet “İstenmeyen İçerik” ile ilgili (Senaryo-7, Senaryo-8) senaryo olduğu görülmektedir..

Daha sonra senaryolar, ortaokul öğrencilerinin yaşlarına uygun olarak çizimlere aktarılmıştır. Ardından çizimler seslendirilmiş ve kısa film videoları haline dönüştürülmüştür. Bunun neticesinde video destekli anket hazır hale getirilmiştir. Anketin video destekli olması, içeriğindeki kısa filmlerin çocuklara hitap eden çizimlerden oluşması, öğrencilerin dikkatini toplamış ve anketi etkin bir hale getirmiştir. Oluşturulan videolar EBA üzerinden veya youtube.com üzerinden “güvenli internet senaryolar” anahtar kelimeleri aranarak (<https://www.youtube.com/channel/UCb2Ans8Q-QFJfW1hgIyxW2A>) izlenebilmektedir.

Uygulama esnasında videolar öğrencilere teker teker gösterilmiş ve gerekli yerlerde açıklama yapılmıştır. Öğrencilerden her filmin sonunda filmdeki çocuğun davranışını 5’li likert ölçekle (kesinlikle yanlış – yanlış - kararsızım – doğru - kesinlikle doğru) değerlendirmesi istenmiştir.

BULGULAR

Öğrencilerin senaryolardaki öğrencilerin davranışlarına ait bulgular Çizelge 2’de görülmektedir.

Çizelge 2. Senaryo veri analizi dağılımı

Senaryo	Kesinlikle Yanlış		Yanlış		Karasızım		Doğru		Kesinlikle Doğru	
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
1	184	36.6	179	35.6	65	12.9	57	11.3	18	3.6
2	14	2.8	39	7.8	100	19.9	207	41.2	143	28.4
3	171	34.0	150	29.8	88	17.5	57	11.3	37	7.4
4	220	43.7	117	23.3	107	21.3	41	8.2	18	3.6
5	52	10.3	129	25.6	179	35.6	119	23.7	24	4.8
6	435	86.5	47	9.3	3	0.6	8	1.6	10	2.0
7	45	8.9	16	3.2	14	2.8	59	11.7	369	73.4
8	218	43.3	108	21.5	110	21.9	41	8.2	26	5.2
9	32	6.4	17	3.4	22	4.4	138	27.4	294	58.4
10	330	65.6	80	15.9	26	5.2	28	5.6	39	7.8
11	44	8.7	29	5.8	25	5.0	116	23.1	289	57.5
12	60	11.9	46	9.1	60	11.9	149	29.6	188	37.4
13	137	27.2	170	33.8	122	24.3	56	11.1	18	3.6
14	73	14.5	124	24.7	114	22.7	108	21.5	84	16.7
15	14	2.8	31	6.2	24	4.8	142	28.2	292	58.1
16	39	7.8	76	15.1	120	23.9	179	35.6	89	17.7
17	17	3.4	30	6.0	63	12.5	172	34.2	221	43.9
18	407	80.9	65	12.9	14	2.8	7	1.4	10	2.0
19	236	46.9	151	30.0	77	15.3	24	4.8	15	3.0
20	32	6.4	52	10.3	67	13.3	131	26.0	221	43.9
21	24	4.8	14	2.8	41	8.2	135	26.8	289	57.5

Toplam 503 öğrencinin, senaryo kısa filmlerine ait değerlendirmeleri incelendiğinde; Senaryo-1’de 363 (%72.2), Senaryo-3’de 321 (%63.8) Senaryo-

4'de 337 (%67). Senaryo-6'da 482 (%95.8), Senaryo-8'de 326 (%68.8), Senaryo-10'da 410 (%81.5) Senaryo-13'de 309 (%61), Senaryo-18'de 472 (%93) Senaryo-19'da 387 (%76.9) öğrencinin bu senaryolardaki davranışları yanlış veya yanlışla yakın olarak değerlendirdikleri görülmektedir.

Senaryo-2'de 350 (%69.6), Senaryo-7'de 428 (%85.1), Senaryo-9'da 432 (%85.8), Senaryo-11'de 405 (%80.6), Senaryo-12'de 337 (%67), Senaryo-15'de 434 (%86.3), Senaryo-16'da 268 (%53.3), Senaryo-17'de 393 (%78.1), Senaryo-20'de 352 (%69.9), Senaryo-21'de 424 (%84.3) öğrencinin bu senaryolardaki davranışları doğru veya doğruya yakın olarak değerlendirdikleri görülmektedir.

Senaryo-5 ve Senaryo-14'deki değerlendirmelerin ise şıklara dağıldıkları görülmektedir.

Öğrencilerin olumsuz davranışları içeren Senaryo-2 ve Senaryo-16'daki davranışları doğru olarak değerlendirmeleri dikkat çekicidir. Gene olumsuz davranışları içeren Senaryo-5 ve Senaryo-14'de öğrenciler davranışı net yanlış olarak değerlendirmemişlerdir.

Öğrencilerin internet güvenliği hakkındaki bilinçli davranışlarını seçme konusunda puanlama yapmak için, anketteki olumsuz davranış sergilenen senaryoların puanlaması ters çevrilerek öğrencilerin ortalama puanı hesaplanmıştır.

Çizelge 3.Genel ortalama puan dağılımı.

	N	$\bar{x}$	SS
Puan Ort.	503	3.85	.43014

Öğrencilerin değerlendirmelerden elde ettiği ortalama puan 3.85'tir. Bu puan öğrencilerin bilinç düzeyinin yüksek olduğunu göstermektedir (1= En Düşük, 5= En yüksek).

Çizelge 4'e göre kadınların erkeklere göre senaryo davranışları değerlendirme puanlarının yüksek olduğu görülmektedir. Yani kız öğrencilerin bilinç seviyesinin daha yüksek olduğu söylenebilir.

Çizelge 4. Cinsiyet değişkenine göre genel ortalama

Değişken	N	$\bar{x}$	SS	t	p
Cinsiyet Kadın	255	3.90	.37717	2.460	.014*
Erkek	248	3.81	.47460		

* $p < 0.05$

Çizelge 5'e göre, sınıflar arası farklılıkların belirlenmesi için yapılan Tukey analizi sonucuna göre, 6. sınıf öğrencilerinin ortalamasının, 8. sınıf öğrencilerinin ortalamalarına göre anlamlı bir şekilde yüksek olduğu görülmüştür. 6. sınıf öğrencilerinin 8. sınıf öğrencilerine göre daha davranışları daha bilinçli yorumladıkları söylenebilir.

Çizelge 5. Sınıf değişkenine göre genel ortalamanın ANOVA sonuçları.

Değişken		Kareler Toplamı	sd	Kareler Ortalaması	F	p
Sınıf	Gruplar Arası	1.570	3	.523	2.860	.036*
	Gruplar İçi	91.309	499	.183		
	Toplam	92.879	502			

Çizelge 6'da görüldüğü üzere farklı okul öğrencilerin verdiği cevaplarda istatistiksel olarak anlamlı fark belirlenmiştir. Okullar arası farklılıkların belirlenmesi için yapılan Tukey testi sonucuna göre, yatılı bölge okulunda öğrencim gören öğrencilerin ortalamalarının, diğer okullarda okuyan öğrencilere göre anlamlı bir şekilde düşük olduğu görülmektedir. Bunun nedeninin olarak bu okulda öğrenim gören öğrencilerin, genellikle internet erişimi düşük köy ve kasabalardan yaşayan öğrenciler olması, dolayısıyla internet hakkındaki bilgilerinin ve kullanım saatlerinin az olması düşünülebilir.

Çizelge 6. Genel ortalamanın okul değişkenleri dağılımına göre ANOVA sonuçları

Değişken		Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalaması	F	p
Okul	Gruplar Arası	4.431	4	1.108	6.237	.000*
	Gruplar İçi	88.448	498	.178		
	Toplam	92.879	502			

SONUÇ VE TARTIŞMA

Yapılan araştırma sonucu elde edilen bulgular değerlendirildiğinde, öğrencilerin genel olarak güvenli internet kullanımı ile ilgili bilinç düzeyinin yüksek olduğu söylenebilir. Ama bir öğrencinin bile bilgisizlik veya dikkatsizlik nedeniyle internet kullanımı sırasında bir hata yapması düzeltilemeyecek sonuçlar

doğurabileceğinden, tüm öğrencilerin en yüksek bilinç seviyesine ulaştırılması gereklidir.

Araştırma neticesinde, kız öğrencilerin erkek öğrencilerine göre daha bilinçli hareket ettikleri görülmektedir. Öğrencilerden 8. sınıfta olanların, 6. sınıftakilere kıyaslandığında bilinç düzeyinin daha düşük olduğu görülmektedir. Bu durumun ise ortaokul son sınıf öğrencilerinin daha rahat ve serbest davranma isteklerinden ileri geldiğinden söylenebilir.

Senaryolara göre bulgular değerlendirildiğinde, “Telif Hakkı İhlali” ile ilgili Senaryo-2’de ve “Sorun Olabilecek Paylaşımlar” ile ilgili Senaryo-16’daki davranışlarda öğrencilerin bilinçsiz bir tutum eğilime girdikleri görülmektedir. “Yazılımsal Tehditler” ilgili Senaryo-5’te ve “Telif Hakkı İhlali” ile ilgili Senaryo-14’teki davranışlarda ise öğrencilerin kararsız bir tutum sergiledikleri görülmektedir.

Yapılan araştırmada genel olarak öğrencilerin güvenli internet kullanımı bilinç seviyesi yüksek çıkmıştır. Fakat ortaokullardaki tüm öğrencilerimizin bilinç seviyesinin daha yüksek çıkması için gerekli eğitimler artırılmalıdır. Özellikle “Telif Hakkı İhlali”, “Sorun Olabilecek Davranışlar” ve “Yazılımsal Tehditler” başlıkları üzerinde daha fazla durulmalıdır. Öğrencilerin bilinçli olmayan davranışlarına yönelik güvenli internet kullanım seminerleri düzenlenmelidir. Güvenli internet kullanımı ile ilgili farkındalık oluşturulmalıdır.

Çocukların özellikle sosyal medyada yapmış olduğu paylaşımlar, ebeveynlerce takip edilmelidir. Çocuklar internette bir başına bırakılmamalı, değişken aralıklarla neler yaptığı kontrol edilmelidir.

Çocukları internet ortamındaki tehlikelerden korumak için, internetin kullanımını engellemek veya kullanımına kısıtlama getirmek yerine onlara güvenli internet kullanım bilinci kazandırılmalıdır.

Öğrencilerin internet ortamındaki güvenlik riskleri içerisinde bilinç seviyesi bakımından yetersiz kaldıkları konuların, Bilişim Teknolojileri ve Yazılım Dersi Öğretim Programı’nda konu ağırlıkları artırılmalıdır.

KAYNAKLAR

Akbulut, Y. (2013). Çocuk ve Ergenlerde Bilgisayar ve İnternet Kullanımının Gelişimsel Sonuçları. *Trakya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 2: 53-68.

Alıkaşifoğlu, M. (2012). “İnternet kullanımı ve çocuk ve ergen sağlığı.” başlıklı sunu. http://www.tbmm.gov.tr/arastirma_komisyonlari/bilisim_internet/docs/Turk_Pediatric_Kurumu_internet%20Kullanimi%20ve%20cocuk-Ergen-sagligi.pdf adresinden 10.05.2014 tarihinde erişildi.

- Aslan, N., Cansever, B.A. (2012). Ergenlerin Boş Zaman Değerlendirme Algısı. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 42: 23-35.
- Büyüköztürk, Ş., Kılıç Çakmak, E., Akgün, Ö. A., Karadeniz, Ş., Demirel, F. (2008). Bilimsel Araştırma Yöntemleri. Pegem Akademi, Ankara.
- Çakır, Ö., Horzum, M. B., Ayas, T. (2013). İnternet bağımlılığının tanımı ve tarihçesi. (Ed., M, Kalkan ve C, Kaygusuz). İnternet Bağımlılığı Sorunlar ve Çözümler. Anı Yayıncılık, Ankara.
- Çakır, S., Kesler, M. (2012). Bilgisayar Güvenliğini Tehdit Eden Virüsler ve Antivirüs Yazılımları. XIV. Akademik Bilişim Konferansı Bildirileri, 551-558, Uşak Üniversitesi, Uşak 1-3 Şubat 2012.
- Canbek, G., Sağiroğlu, Ş. (2007). Çocuklar ve Gençlerin Bilgisayar ve İnternet Güvenliği. *Politeknik Dergisi*, 10: 33-39.
- Carvalho, M., CISSP., CISA. and CRISC. (2013). Early Security Adopters. *International Journal of Computer Applications*, 72: 45-49.
- Donovan, L. and Lehman, K. (2011). Internet Safety and Teens Today. *Library Media Connection*, 29: 28-29.
- Eminağaoğlu, M., Gökşen, Y. (2009). Bilgi Güvenliği Nedir, Ne Değildir, Türkiye’ de Bilgi Güvenliği Sorunları ve Çözüm Önerileri. *Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 11: 1-15.
- Fodeman, D. and Monroe, M. (2012). Safe Practices for Life Online: A Guide for Middle and High School. International Society for Technology in Education, Washington.
- Johnson, J., Gupta, S., Carlson, L., Rifon, N.J., Larose, R. and Quillium E.T. (2012). Adult and Teen Internet Safety Perceptions and Behaviors: A Comparative Protection Motivation Theory Examination. Ama Winter Educators' Conference Proceedings. 23: 138-139.
- Kırık, A. M. (2014). Aile ve Çocuk İlişkisinde İnternetin Yeri: Nitel Bir Araştırma. *Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi*, 3: 337-347.
- Korkmaz, M. (2010). İnternet Kullanımı Konusunda Uygulanan Akran Eğitiminin Ergenler Üzerindeki Etkisi. Yüksek Lisans Tezi. Mersin Üniversitesi, Sosyal Bilimleri Enstitüsü, Mersin.
- McCarty, C., Prawitz, A.D., Derscheid, L.E. and Bette, M. (2011). Perceived Safety and Teen Risk Taking in Online Chat Sites. *CyberPsychology, Behavior & Social Networking*, 14: 169-174.
- Mert, O. (2010). Öğrenci ve Öğretmenlerin İnternet Kullanımları Üzerine Bir Çalışma. Yüksek Lisans Tezi. Hacettepe Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Numanoğlu, G., Bayır, Ş. (2012). İlköğretim ikinci kademe öğrencilerinin sınıf düzeylerine göre internet kullanımları. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 10: 295-323.
- ODTÜ (2014). *EU Kids III Türkiye*. <http://eukidsonline.metu.edu.tr/> adresinden 07.12.2013 tarihinde erişildi.
- Oktık, N. (2013). Sosyal Kontrol, Çocuk ve İnternet. I. Türkiye Çocuk ve Medya Kongresi Bildiriler Kitabı, 1: 297-309, İstanbul 14-15 Kasım 2013.

Peker Demir, E. (2014). İnternet Aracılı ile Kişilik Haklarına Saldırı. Yüksek Lisans Tezi. İstanbul Kültür Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Şendağ, S., Odabaşı, H. F. (2006). İnternet ve Çocuk: Etik Bunun Neresinde? 6. Uluslararası Eğitim Teknolojileri Konferansı, Gazimağusa, KKTC, 19-21 Nisan, 3: 1508-1515.

Smith, C. S. (2007). How to Protect Your Children on the Internet: A Roadmap for Parents and Teachers. Praeger Publishers, Westport, Conn.

Tekerek, M., Tekerek, A. (2013). A Research on Students' Information Security Awareness, *Turkish Journal of Education*, 2: 61-70.

TÜİK (2014). *Hanehalkı bilişim teknolojileri kullanım araştırması (2004-2015)*.

http://www.tuik.gov.tr/PreTablo.do?alt_id=1028 adresinden 11.01.2014 tarihinde erişildi.

Yalçın, N. (2006). İnterneti Doğru Kullanıyor muyuz? İnternet Bağımlısı mıyız? Çocuklarımız ve Gençlerimiz Risk Altında mı? 4. Bilgi Teknolojileri Kongresi Akademik Bilişim Bildiriler Kitabı, 585-588, Pamukkale Üniversitesi, Denizli 9-11 Şubat 2006.

Yenilmez, Y., Seferoğlu, S. S. (2013). Sanal Zorbalık ve Öğretmenlerin Farkındalık Durumlarına Bir Bakış. *Eğitim ve Bilim Dergisi*, 38: 421-432.

Yüksel, G., Baytemir, K. (2010). İlköğretim Öğrencilerinin İnternet Kullanım Amaçları ile Algıladıkları Sosyal Destek Düzeylerinin İncelenmesi, *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 8: 1-20.

EXTENDED ABSTRACT

The increase of internet usage by people from all parts of society, especially children has increased the question of the importance of safe internet usage. Most middle and high school students deal daily with risks associated with being online. Because the Internet is a valuable educational tool providing information, allowing for increased collaboration and communication, and preparing students for the jobs of the future, it is important that we focus on educating students about behavior that lets them use this resource safely (Fodeman and Monroe 2012). Especially security risks in internet and information privacy are the most concerning situations about children. (Johnson et al. 2012).

In this study; it is aimed to determine the situation of safe internet usage among secondary school pupils. In order to achieve this, several scenarios about children which can happen about internet usage were written. After this phase the scenarios have been illustrated and have transformed into videos with sound recording.

Sample of this study includes 503 secondary school pupils (255 girls, %50,7 and 248 boys, %49,3) who was studying in 5 schools (one private, 4 public schools) in the centre of Afyonkarahisar which have different socio-economic levels. The research was concluded in fall semester of 2014-2015 academic year. The research is based on survey model. During the data collection phase from pupils, video-assisted survey study is applied. Videos have been shown to pupils one by one and after each video they evaluated the behaviour of the pupil in the video in a five point likert scale (very wrong – wrong – can't decide – right – very right). The data obtained from this study is analyzed by using frequency, percentages, mean and standard deviation, one-way analysis of variance test (ANOVA) and t-test.

According to the results of research; the usage of safe internet and the awareness of pupils are generally high. Girls were found to act more deliberately than boys. It is found that 8th grade pupils had lower awareness level than 6th grade pupils. It can be said that 8th grade students tend to behave more freely and recklessly on the internet as they can be in their adolescence period. It is determined that there are some non-conscious situations such as copyright infringement and sharing information and media which can cause problems. Also, pupils were found to be indecisive about some software threats. Also it is found that children in a boarding school had lower points about safe internet usage. These may be caused by coming from surrounding poor villages to this school and having limited internet access in their homes.

To have a higher level of consciousness among all secondary school pupils, according to the results of this research, educational activities which will raise

awareness about safe internet usage should be planned and applied. Students' knowledge about sharing information and media on the Internet must be enhanced. Copyright and sharing personal information concepts should be explained in details. According to the research results children also have some misinformation about software threats. So information about software like viruses, malwares, adwares, etc. and social engineering should be given to children.

YAZAR HAKKINDA

Abdulkadir Beder, Milli Eğitim Bakanlığında Bilişim Teknolojileri Öğretmeni olarak görev yapmaktadır. Yüksek Lisans eğitimini Afyon Kocatepe Üniversitesinde tamamladı. İletişim Adresi: Merkez TOKİ YBO, 03211 Afyonkarabısar, Türkiye / Eposta: bederaa@hotmail.com.

Yrd. Doç. Dr. Ertuğrul Ergün, Afyon Kocatepe Üniversitesi Uzaktan Eğitim Meslek Yüksekokulu öğretim üyesidir. / İletişim Adresi: Afyon Kocatepe Üniversitesi Uzaktan Eğitim MYO, Afyonkarabısar / Eposta: ertue@aku.edu.tr

ABOUT THE AUTHOR

Abdulkadir Beder has been working as a IT Teacher in the Ministry of Education. He finished Master's degree at Afyon Kocatepe University. Correspondence Address: Merkez TOKİ YBO, 03211 Afyonkarabısar, Turkey / Email: bederaa@hotmail.com.

Dr. Ertugrul Ergun is a faculty member of Distance Education College at Afyon Kocatepe University. / Correspondence Address: Afyon Kocatepe Üniversitesi Uzaktan Eğitim MYO Afyonkarabısar / Email: ertue@aku.edu.tr
